

Рівненський державний
гуманітарний університет

Студентський дайджест

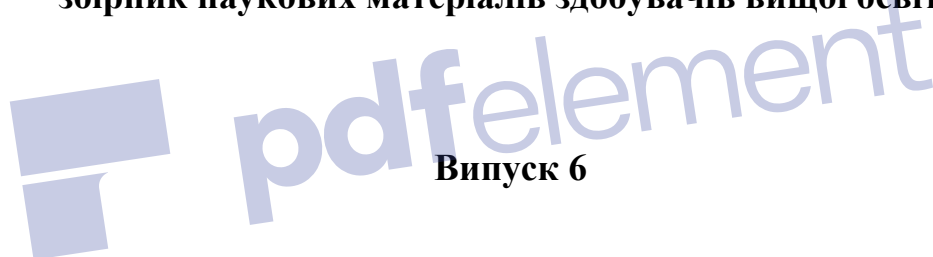
Збірник наукових матеріалів
здобувачів вищої освіти

№ 6
2022

Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Рівне, 2022

Студентський дайджест : збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти.
Випуск 6. Рівне : РДГУ, 2022. 136 с.

Головний редактор :

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

Виконавчий редактор :

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної колегії :

Павелків Віталій Романович – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Юрчук Олена Сергіївна – здобувач ступеня PhD кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету за спеціальністю 053 «Психологія».

*Друкується за рішенням Вченої Ради РДГУ
(протокол № 11 від 24 листопада 2022 р.)*

– у разі безпосередньої загрози життю та здоров'ю учасників освітнього процесу на об'єктах освіти вводити в дію Плани евакуації закладів освіти.

Крім цього, Міністерство освіти і науки рекомендує керівникам закладів вищої освіти:

– перевести в готовність об'єктові формування цивільного захисту до дій за призначенням у взаємодії з територіальними формуваннями цивільного захисту щодо проведення великих обсягів робіт із ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, у тому числі тих, що виникли внаслідок воєнних (бойових) дій чи терористичних актів, а також проведення відновлювальних робіт на власних об'єктах;

– бути в готовності за рішенням місцевих держадміністрацій, міських рад у містах обласного значення та за особистою згодою залучити власні об'єктові формування цивільного захисту до виконання завдань за призначенням на об'єктах інших суб'єктів господарювання чи на визначених територіях.

На час дії воєнного стану Міністерством освіти і науки розроблено оновлений довідник «У разі надзвичайної ситуації або війни», в якому зібрані поради, як захистити себе у кризовій ситуації [5].

Для нашої країни виїзд фахівців за кордон може означати втрату цінних кадрів у майбутньому, так як саме ті люди, які вирішують питання таким чином, найбільш здатні для комунікації та подальшого планування майбутнього. Хоча, у випадку, якщо такі громадяни вирішать зрештою повернутися до України, країна отримає фахівців, які здобули іноземну освіту з іншим світобаченням, з європейськими нормами поведінки та вирішенням питань. І це може бути перевагою при можливій майбутній євроінтеграції.

Висновки. У підсумку можна сказати, що війна внесла і продовжує вносити корективи в процес навчання у нашій країні. Результат ми побачимо лише після завершення бойових дій і зможемо бачити наскільки змінювався освітній процес під час війни та після неї. Не дивлячись на жакливі події, українці навчаються з ентузіазмом і мають надію, що скоро війна закінчиться.

Список використаних джерел

1. Інформація для студентів та науковців з України. URL: <https://studyinaustria.at/de/studium/informationen-fuer-studierende-undforscher/innen-aus-der-ukraine>.
2. Левченко О. Б., Землянська О. В., Праховнік Н. А. Безпека життєдіяльності та цивільний захист : підручник. Київ : Каравела, 2019. 268 с.
3. Освіта України в умовах воєнного стану. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/education-of-ukraine_2022.pdf
4. Робота закладів освіти у межах правового режиму воєнного стану. URL: <https://www.prostir.ua/?news=robota-zakladiv-osvity-u-mezhah-pravovoho-rezhymu-vojennoho-stanu>
5. Як дітям з України продовжити навчання за кордоном. За матеріалами Служби освітнього омбудсмен. URL: <https://osvita.ua/abroad/86216/>

УДК: 159.922. 73 : 159. 955 – 053. 4

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ НАОЧНО-ОБРАЗНОГО МИСЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Винник Мар'яна, здобувач ОС «бакалавр»

спеціальність 012 «Дошкільна освіта», 2 курс, РДГУ

Науковий керівник: Березюк Т. П., кандидат психологічних наук., доцент

Постановка проблеми. Серед пріоритетних завдань сучасної дошкільної освіти має місце дослідження проблеми інтелектуального розвитку дітей. Для реалізації останнього дитина повинна мати достатній рівень розвитку всіх видів пам'яті, уваги, уяви, мислення та

мовлення, а також уміти оперувати своїми інтелектом. Нині актуальною є проблема пошуку шляхів розвитку наочно-образного мислення дітей дошкільного віку, оскільки у цьому віці воно є провідною формою формування розумової діяльності у контексті становлення операціонального мислення.

Розглядаючи мислення як процес, що охоплює весь життєвий шлях людини, можна відзначити, що на кожному віковому етапі даний розвиток має низку особливостей, зокрема і наочно-образне мислення. Сучасні вчені у психолого-педагогічних дослідженнях (Ю. Александров, Л. Василенко, Т. Дуткевич, Л. Зайцева, К. Карасьова, С. Кулачківська, С. Ладивір, Д. Максименко, Т. Маценко, Т. Піроженко, В. Поліщук, С. Устименко, О. Цигипало, О. Шевцова) приділяють суттєву увагу проблемі розвитку різних видів мислення у дітей дошкільного віку.

Метою дослідження є теоретичний аналіз психолого-педагогічних особливостей розвитку наочно-образного мислення дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існують різні визначення поняття «мислення».

Як зазначає відомий український психолог М. Варій, мислення займає провідне місце в системі когнітивних процесів. Також вчений додає, що мислення є об'єктом міждисциплінарних досліджень. Історично склалося так, що логіка була першою наукою про мислення, яка вивчала правила та закони правильного мислення [2].

У працях Д. Максименка зазначається, що пізнання починається із відчуття та сприймання. Інформація, сприйнята за допомогою органів чуттів, узагальнюється, осмислюється, тобто є матеріалом мислительної діяльності [5].

У Тлумачному словнику психологічних термінів в українській мові поняття «мислення» інтерпретоване як «... узагальнене, опосередковане, абстрактне відображення зовнішнього світу і його законів» [1].

Т. Дуткевич визначає мислення як «вищий пізнавальний психічний процес, суть якого – породження нових знань на основі творчого відображення і перетворення людиною дійсності». Наочно-образне мислення формується з урахуванням наочно-дієвого. Образне перетворення ситуації виникає лише певному рівні розвитку орієнтовної діяльності дитини, цей рівень готується всередині наочно-дієвого мислення, виникає на його основі [3].

За словами М. Варія, наочно-образне мислення включає у собі три розумових процеси: створення образу, оперування ним і орієнтацію у просторі (як видимому, і уявному). Всі ці три процеси мають спільний фундамент, що залежить не стільки від виду та змісту діяльності, скільки від типу візуально сприйманих відношень, які виділяються людиною при роботі з образом або наочним об'єктом [2].

Сам факт виникнення наочно-образного мислення дуже важливий, тому що при цьому мислення відокремлюється від практичних дій та безпосередньої ситуації і постає як самостійний процес. У ході наочно-образного мислення повніше відтворюється різноманіття сторін предмета, які виступають поки що у логічних, а фактичних зв'язках.

У найпростіших формах наочно-образне утворюється вже ранньому дитинстві, виявляючись у розв'язанні вузького кола практичних завдань, пов'язаних з предметною діяльністю дитини, із застосуванням найпростіших знарядь. До початку дошкільного віку діти розв'язують лише такі завдання, у яких дія, виконувана рукою чи знаряддям, прямо спрямована на досягнення практичного результату – переміщення предмета, його використання чи зміну [4].

Вчені констатують, що в образному плані неможливо пробувати, а треба уявити правильний хід розв'язання. Для цього у дитини повинні бути вже сформовані точні та чіткі образи-уявлення: вона має уявити собі за мету, уявити переміщення предметів у просторі. Поки дитина розв'язує наочно-дієві завдання за допомогою проб, вона не зможе перейти до зорового орієнтування в завданні. А це відбувається лише з включенням мовлення до процесу розв'язання наочно-дієвих завдань. Таким чином, передумовами виникнення наочно-образного мислення є певний рівень розвитку орієнтовно-дослідницької діяльності і включення мовлення в розв'язання наочно-дієвих завдань [3].

Саме дошкільний вік є періодом, у якому відбувається перехід від наочно-дієвого мислення до наочно-образного. Вирішальною умовою для цього переходу є набуття дитиною такого досвіду розв'язання задач у наочно-дієвому плані, за якого формуються вищі типи орієнтування в умовах задачі та активізується мовленнєве спілкування.

Дослідники (Н. Дикань, К. Мельниченко, О. Шевцова) наголошують на дуже важливій особливості наочно-образного мислення – становлення незвичних поєднань предметів та його властивостей. На відміну від наочно-дієвого мислення при наочно-образному мисленні ситуація перетворює лише у плані образу. Основною одиницею наочно-образного мислення є образ. Образ у дитини характеризується синкретичністю – виділенням загальних контурів об'єкта, що сприймається без аналізу його частин і властивостей, великою кількістю часткових зв'язків, випадковістю у виборі ознак, великою часткою суб'єктивізму з переважанням емоційних компонентів [6].

Друга властивість образів – їх структурна організованість. Ця властивість полягає в особливості процесу розв'язку будь-якого завдання, при якому дитина виділяє і пов'язує між собою ті ознаки предмета, які важливі для вирішення цього завдання.

Основний напрямок розвитку наочно-образного мислення полягає в оволодінні здатністю до заміщення та просторового моделювання, тобто формуванні вміння використовувати при розв'язанні різноманітних інтелектуальних завдань умовні замітники реальних предметів та явищ, наочні просторові моделі, що відображають відношення між речами [6].

Для того щоб сформувати структурність образів дитини, навчити її виділяти головні об'єкти для розв'язання завдання, пропонується демонструвати їй різні завдання з використанням схематичних моделей, що передають відношення між предметами, явищами в умовній і схематизованій наочній просторовій формі.

Першим етапом формування здатності до наочного моделювання є оволодіння дитиною дією заміщення. Заміщення – це використання при вирішенні різноманітних розумових завдань умовних заміників реальних предметів та явищ, вживання знаків та символів [3].

Найелементарніший вид заміщення пропонується на подібності замітника та заміщеного об'єкта за їх зовнішніми властивостями (кольором, формою, величиною). Наприклад, кубик стає шматком мила, яким дитина «пере». Інший тип заміщення – засвоєння дитиною символів та суто умовних заміників. Цей тип використовується дітьми в іграх із застосуванням дорожніх знаків, вигадуванням дітьми знакових схематичних позначень, ідентифікуючі різні споруди соціального значення, наприклад, продуктовий магазин, їдальня, лікарня, перукарня тощо.

Наступним етапом розвитку здатності до наочного моделювання вчені виділяють оволодіння різними наочними моделями, де самі предмети позначені з допомогою тих чи інших умовних заміників, які відношення – з допомогою розташування цих заміників у просторі (об'ємі чи площині) [3].

Маючи змогу узагальнювати набутий досвід, переходити до розв'язання завдань з непрямым результатом в думці виникає завдяки тому, що образи, які виокремлює дитина, самі набувають узагальненого характеру, відображаючи окремі особливості предмета та ситуації, а саме ці, які суттєві з точки зору розв'язання того чи іншого завдання.

Н. Дикань, К. Мельниченко та О. Шевцова також стверджують, що розвиток наочно-образного мислення пов'язаний із мовленнєвою діяльністю. За допомогою мовлення дорослі керують діями дитини, ставлять перед нею практичні та пізнавальні завдання, вчать способам їх розв'язання. Поки мислення залишається наочно-образним, слова висловлюють уявлення про предмети, дії, властивості, відношення, які вони позначають [6].

Наочно-образне мислення з'являється у дитини вже у 2-3 роки, а основний розвиток її відбувається у середньому дошкільному віці. Образне мислення є домінантою мисленнєвою діяльністю до 6 років. Тому важливо використати наявні можливості дитини та розвивати її розумові здібності.

У психології визначено етапи розвитку наочно-образного мислення дітей дошкільного віку:

- освоєння здатності просто механічно заміщати у грі одні предмети іншими, надаючи предметам-замінникам не властиві їм за природою, але зумовлені правилами гри нові функції;

- з'являється вміння заміщати предмети їх образами та частково відпадає необхідність практичної дії з ними [5].

Опанування вищими формами образного мислення є результатом розумового розвитку дошкільного віку, що призводить дитину до порога логічного мислення.

Висновки. Отже, мислення – це процес пізнавальної діяльності індивіда, що характеризується узагальненим і опосередкованим відображенням дійсності. Таким чином, мислення забезпечує пізнавальні аспекти діяльності. Також зроблено висновок, що наочно-образне мислення – це вид розумового процесу, який здійснюється безпосередньо при сприйманні навколишньої дійсності, що здійснюється з реальними предметами. Оволодіння вищими формами образного мислення є результатом розумового розвитку дошкільного віку, що призводить дитину до основ логічного мислення. Перспективу нашого дослідження складає роль ігрової діяльності у розвитку наочно-образного мислення дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Бродська В. Й., Патрик І. П., Яблонко В. Я. Тлумачний словник психологічних термінів в українській мові : словник. 2-ге вид. Київ : ВД «Професіонал», 2005. 224 с.
2. Варій М. Й. Загальна психологія : підруч. для студ. психол. і педаг. спец-ів. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : Центр учб. літ., 2007. 968 с.
3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2012. 424 с.
4. Кулачківська С. Є., Ладивір С. О., Піроженко Т. О. Психічний розвиток дитини дошкільника : навч. посіб. для педагог., психол., вихов. дит. дошк. закладів, студ. сер і вищ. пед. закладів, батьків. Київ : «Світлич», 2014. 75 с.
5. Максименко Д. Розвиток розумової діяльності дітей дошкільного віку. Київ : Центр навч. літ., 2020. 192 с.
6. Пізнавальний розвиток дошкільників / уклад. Н. І. Дикань, К. С. Мельниченко, О. А. Шевцова. Харків : вид. група «Основа», 2011. 319 с.

УДК 159.9 : 316.614.5-053.6

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ МОЛОДІ ДО ШЛЮБУ

Волошина Оксана, здобувач ОС «магістр»

спеціальності 053 «Психологія», 2 курс, РДГУ

Науковий керівник: Кулакова Л.М., кандидат психологічних наук, доцент

Постановка проблеми. Сім'я є найважливішим осередком суспільства, модель конкретного історичного періоду, яка відображає духовні та моральні суперечності його розвитку. Сім'я відображає у своєму переплетенні різноманітні суспільні відносини, такі як: духовно-ідеологічні, економічні, психологічні, політичні, правові, моральні, естетичні. Сім'я акумулює в собі суспільні процеси, завдяки їй зберігаються, накопичуються, передаються новим поколінням духовна культура, стандарти соціальної поведінки, трудові навички. Значущість сім'ї та її суспільна цінність зумовлюється тим, що відбувається відтворення безпосереднього життя, виховання дітей, формування їх духовності, індивідуальної свідомості. В сім'ї, як в найважливішому елементі соціального мікросередовища, також здійснюється формування характеру людини, її ідейних, моральних та культурних цінностей.